

IRAK'IN BARIŞ PINARI HAREKATI'NA GÖSTERDİĞİ TEPKİLERİN ANLAMI

“

Kriz içerisindeki Irak'ta, göreve başladığından beri etkisiz bir siyasi aktör izlenimi veren Salih'in hareket konusunda sert bir tutum benimsemesi, hem Irak'ta ve Batılı liderlerle ilişkilerinde kendisine alan açmak istediği hem cumhurbaşkanlığı sürecinin ardından IKBY siyasetine dönmek için Kürt kamuoyunun sempatisini çekmeye çalıştığı yönünde değerlendirilmektedir.

”

Türkiye'nin terör örgütü PKK/YPG'ye karşı Suriye'nin kuzeydoğusunda yürüttüğü Barış Pınarı Harekâtı'na karşı Batılı ülkelerinkine benzer bir tepki, terörizm konusunda bugüne kadar çok acı çekmiş Irak'tan gelmiştir. Türkiye ile 378 kilometre uzunluğunda bir sınırı paylaşan ve yaklaşık 10 milyar dolar ticari hacmiyle Türkiye'nin en büyük ticari ortakları arasında yer alan Irak'ın Cumhurbaşkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı düzeyinde harekate tepki göstermesi dikkat çekmiştir. Irak merkezi hükümetinin yanı sıra Irak Kürdistan Bölgesel Yönetiminde (IKBY) dahil olmak üzere

Bilgay Duman

Irak Çalışmaları
Koordinatörü, ORSAM

Mehmet Alaca

Gazeteci

re hükümet düzeyinde neredeyse bölgedeki tüm aktörler harekate şiddetle kınamıştır. Irak'ta Berham Salih'in cumhurbaşkanlığı ve Adil Abdulmehdi'nin ise başbakanlık görevini üstlenmesiyle yeni bir

dönemin başladığı düşünülmüştür. Ankara ve Bağdat ilişkilerinde ticari, siyasi ve stratejik açıdan son dönemde ilerleme kaydedilirken, 25 Eylül 2017'de düzenlenen referandum sonrasında Ankara ile

ilişkileri kopma noktasına gelen Erbil yönetiminin bozulan ilişkileri onarmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Ancak harekate yönelik tepkilerin motivasyonu Irak ve IKBY bünyesinde farklılık gösterirken, aktörlerin teröre karşı dayanışma mesajı vermek yerine Barış Pınarı Harekâtı nedeniyle Türkiye'ye tepki göstermesinin ikili ilişkilere zarar vermesi olasılık dahilindedir.

Bağdat'ın Tepkisi

Irak son dönemde ülke geneline yayılan yolsuzluk ve kötü yönetim karşısı protestolarla, ABD ile İran arasında süregelen gerilimle sarılmıştır. Irak'ın Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde PKK/YPG'ye karşı hareketına sert tepkiler vermesinin

en az nedenleri kadar olası sonuçları da önem taşımaktadır. Irak'ta harekate karşı belki de en güçlü tepkinin Irak'ın Kürt Cumhurbaşkanı Berham Salih'ten geldiği gözlemlenmektedir. Harekatın insani bir krize yol açacağı ve terör gruplarını güçlendireceğini iddia eden Salih "Savaş bir an önce sonlandırılmalı, Türkiye askeri operasyonunu durdurmalıdır." gibi ifadelerle yer vermekte, ayrıca konuya ilişkin Fransız mevkidaşı Emmanuel Macron ve ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo ile gerçekleştirdiği görüşmede harekattan duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Irak'ın eski Cumhurbaşkanı ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) kurucu lideri Celal Talabani'nin varisi olduğu düşünülen Salih'in, Talabani gibi daha etkin bir cumhurbaşkanlığıyla Irak siyasi sahasında rolünü güçlendirme arayışında olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, Ekim 2018'de göreve geldiğinde IKBY'li Kürtler'in kendilerini yeterince sahiplenmediği gerekçesiyle ciddi şekilde eleştirdiği Salih, geçtiğimiz Eylül ayında New York'ta düzenlenen Birleşmiş Milletler (BM) 74. Genel Kurulu'nda Kürtçe konuşma yapmış ve Kürt kamuoyunun teveccühünü toplamaya çalışmıştır. Kriz içerisindeki Irak'ta, göreve başladığından beri etkisiz bir siyasi aktör izlenimi veren Salih'in hareket konusunda sert bir tutum benimsemesi, hem Irak'ta ve Batılı liderlerle ilişkilerinde kendisine alan açmak istediği hem cumhurbaşkanlığı sürecinin ardından IKBY siyasetine dönmek için Kürt kamuoyunun sempatisini çekmeye çalıştığı yönünde değerlendirilmektedir. Özellikle, Talabani'nin 2017'de vefat

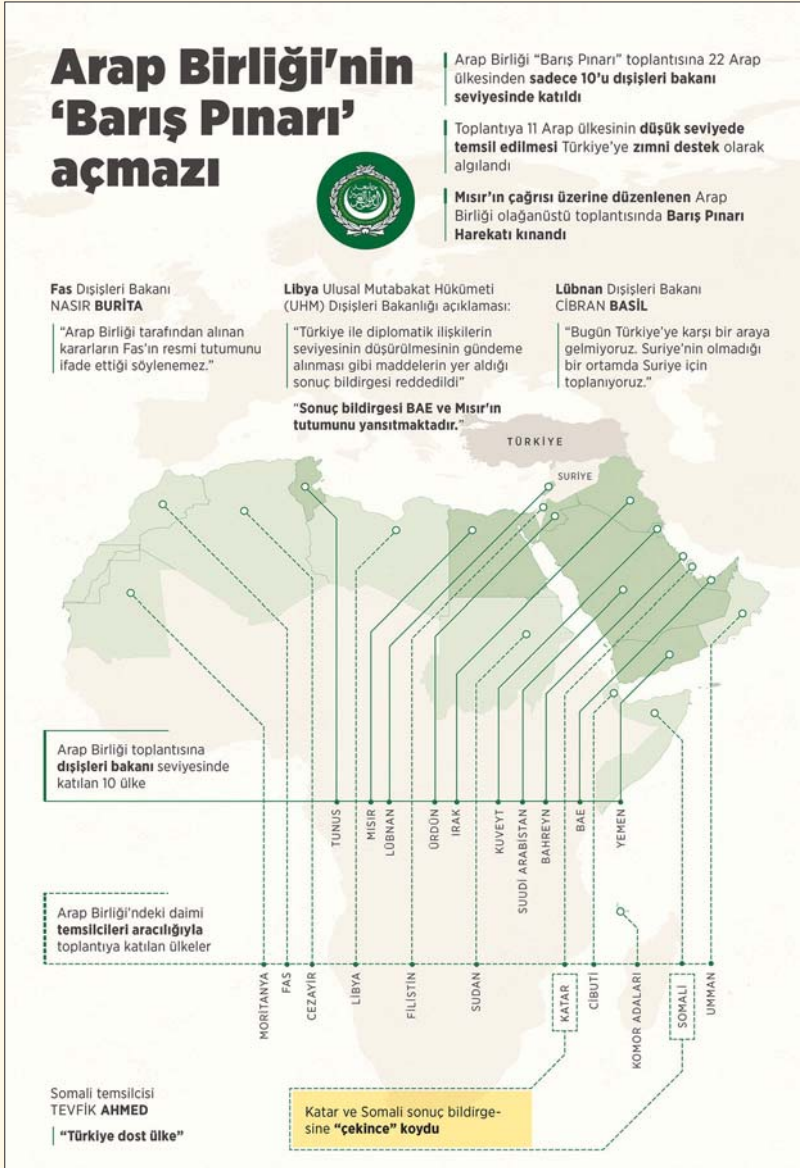
etmesinin ardından lidersiz kalan KYB'nin aralık ayında genel kurula gideceği ve Talabani ailesinin üst düzey KYB kadrolarını tasfiye etmeyi planladığı iddia edilmekte, ailenin Salih'e partinin başına geçmesi için teklif götürdüğü öne sürülmektedir. Bu bağlamda Salih'in harekate gösterdiği tepkiyi, kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde araçsallaştırdığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Irak'ın Cumhurbaşkanı olarak "Kürt milliyetçiliği" sergilemesiyle, ülkedeki resmi pozisyonuyla çelişen bir tutum benimsediği görülmektedir. Bu durum, Irak ve Türkiye'nin ilişkilerinin geliştirilmesi için çabaları sekteye uğratacak niteliktedir.

“

Arap Birliği'nin dönem başkanı Irak Dışişleri Bakanı Muhammed Ali el-Hekim'in, hareketin IŞİD'e karşı verilen uluslararası mücadeleyi baltalayacağını ve teröristlerin yeniden organize olma kapasitelerini güçlendireceğini iddia etmesi dikkat çekici olmuştur.

”

Öte yandan Mısır'ın çağrısıyla toplanarak harekati kınayan Arap Birliği'nin dönem başkanı Irak Dışişleri Bakanı Muhammed Ali el-Hekim'in, hareketin IŞİD'e karşı verilen uluslararası mücadeleyi baltalayacağını ve teröristlerin yeniden organize olma kapasitelerini güçlendireceğini iddia etmesi dikkat çekici olmuştur. Arap Baharı sürecinde Arap Ligi'nden çıkarılan Suriye'nin topluluğa yeniden kabul

ciddi boyutta acı çekmiş olan Irak'ın, sınırları içerisinde mevzi-lenen ve terör örgütü listesine bile alınmayan PKK'nın Türkiye'yi hedef alan terör eylemlerine göz yumması ve Ankara'nın sınır güvenliğini güvenceye almak adına Suriye'de yürüttüğü harekate karşı bir tutum benimsemesi, Bağdat'ın dış politikasındaki çifte standardı gözler önüne sermektedir.

Öte yandan Şii milis gruplarının çatı organizasyonu olarak ortaya çıkan ve daha sonra Irak hükümetine bağlı bir güvenlik gücü haline getirilen Haşdi Şaabi bünyesindeki bazı grupların Barış Pınarı Harekâtı'na karşı sert bir tutum sergilediği de görülmektedir. Haşdi Şaabi'nin önemli bileşenlerinden biri olan Asaib Eh'l Hak'ın lideri Kays el-Hazali, hareketin Irak'ın ulusal güvenliğine doğrudan bir tehdit olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca, İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'ye yakınlığıyla bilinen Haşdi Şaabi'nin eski operasyon lideri Ebu Mehdi el-Mühendis'in Suriye'deki gelişmeleri 'çok tehlikeli' olarak nitelendirmesi dikkat çekicidir. Bu grup ve kişilerin İran'a yakınlığı düşünüldüğünde, İran'ın örgüt üzerindeki etkinliği de görülebilmektedir. Zira İran, Türkiye'nin düzenlediği hareketin Suriye'deki durumu daha karmaşık bir hale getireceği algısıyla harekate tepki göstermiş, hatta İran Meclis Başkanı Ali Laricani Türkiye'ye yapacağı resmi ziyareti iptal etmiştir.

Öte yandan, hareketin başladığı gün İran'ın kuzeydoğusunda, Türkiye sınırına yakın bir bölge olan Urumiye'de önceden planlanmamış

edilmesine ilişkin Irak'ın çeşitli zamanlarda çağrıda bulunduğu, bu çağrılarının özellikle Bakan Hekim tarafından yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Bağdat'ın harekate karşı çıkması, Arap kimliği ve Suriye yönetimi ile ilişkileri kapsamında değerlendirilebilir. Ayrıca Suriye-İran-Irak denklemi göz önüne alındığında Irak'ın Suriye konusunda İran'ın tutumunu desteklemeye devam ettiği görülmektedir. Sonuç olarak 2003'ten

sonra el-Kaide unsurlarının Suriye'den Irak'a geçtiğine ilişkin ortada ciddi kanıtlar bulunduğunu, hatta 2009'da Bağdat'ta üç bakanlığı eş zamanlı olarak hedef alan terör saldırılarının Suriye tarafından organize edildiğini Irak açıkça dile getirmiştir. Bu durum göz önüne alındığında, Irak'ın Suriye rejiminin yanında yer alan tutumunu yaşadığı tecrübe ile bağdaşmamaktadır.

Ayrıca yıllardır terörizm nedeniyle

bir askeri tatbikatın gerçekleştirilmesi İran'ın Türkiye'nin Barış Pınarı Harekâtı'na askeri tepkisi şeklinde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Irak'ta İran'a yakın Şii milislerin ve siyasi kesimin Barış Pınarı harekâtı karşıtı tutumu, Suriye'de artan Türkiye etkisinden kaygı duyan İran'ın tutumuyla benzerlik taşımaktadır. Ayrıca İran'ın, Türkiye'nin terörle mücadele operasyonunu olası bir Irak operasyonuna dönüştürmesinden şüphe duyulduğu düşünülmektedir. Zira Türkiye'nin özellikle Sincar ve Mahmur'da terör örgütü PKK'nın varlığına ilişkin hassasiyetlerini açık bir biçimde ifade etmesi ve gerekirse bu bölgelerde operasyon yürütebileceğini çok sayıda platformda dile getirmesi, Irak'ın kuzeyinde etkinliğini arttırmak isteyen İran'ın işine gelmeyecek bir gelişme olacaktır. Bu nedenle Türkiye'nin Suriye'de önünü keserek Irak'ta etkinlik kazanmasını engellemek İran'ın ve İran destekli Iraklı grupların başlıca hedefi olarak değerlendirilebilir.

IKBY'nin Tepkisi

IKBY'den Barış Pınarı Harekâtı'na harekâta karşı Irak merkezi hükümete kıyasla daha yüksek sesli ve kolektif tepkiler geldiği gözlemlenirken, söz konusu tepkilerin Kürt liderliği, seçmen kitlesini sağlamlaştırma ve Suriye'nin kuzeyinde etki alanı elde etme gibi amaçlar taşıdığı söylenebilir. Harekâtın IKBY parlamentosunda kınanması ve 111 kişilik parlamentoda 96 parlamento üyesinin "evet" oyu karşısında IKBY çağında bir kampanya başlatılması, uluslararası diplomatik baskı oluşturma ve yabancı konsoloslukların taraflar

arasında arabuluculuk yapma çabaları ışığında, içinde Suriye'deki Kürt siyasi partilerinin birlik içerisinde hareket etmesi çağrısının da yer aldığı 12 maddelik tasarı kabul edilmiştir. Yine bu süreçte bölgede Kürdistan Demokrat Partisi (KDP), KYB ve Goran'ın aralarında yer aldığı 14 siyasi partinin Barış Pınarı'nı protesto etme kararı aldığı bilinmektedir. Harekâta tepkilerin arkasındaki etkenler farklılık gösterse de, kendi aralarında fikir ayrılıkları olan partilerin harekâta karşı bir araya gelmesi dikkat çekici bir detaydır. Bunun yanı sıra, 30 Eylül 2018'deki seçimden ancak dokuz ay sonra hükümetin KDP, Goran ve KYB ortaklığında kurulabildiği dikkate alındığında, bağımsızlık referandumu sonrası Türkiye ile ilişkilerini koparma noktasına getiren IKBY'nin tutumu dış politikada faydalı sonuçlar elde edemeyecektir.

“

IKBY'deki yaklaşık 650 köyü kontrolü altında tutan ve geçmişte Sincar'da özerklik ilan eden PKK'nın IKBY üzerinden Türkiye'yi hedef alan terör saldırılarının engellenmediği bir ortamda, Barzani ve IKBY yönetiminin PKK'nın Suriye kolu PYD/YPG'ye desteğini açıklaması içerisinde ciddi çelişkiler barındırmaktadır.

”

KDP, KYB ve Goran'ın harekâta tepkilerinin oldukça sert olduğu görülmektedir; ancak bu tepkilerin zemini farklı etkenlere dayanmaktadır. PKK konusunda Türkiye ile

barışık ilişkiler yürütememiş olan KYB'nin Politbüro Üyesi Said Ahmed Pire, Türkiye'nin Suriye'ye yönelik operasyonunu kınayarak, "Cenevre ve Astana'da gerçekleşen bu kadar toplantıdan sonra, bölgedeki koşullar yeniden en başa dönmektedir ve büyük bir insanlık krizi tekrardan yaratılmak istenmektedir." ifadesini kullanmıştır. Öte yandan, sosyal medya hesabında üst perdeden tepki göstererek, "Rojava kelimesinin Holokost, Enfal ve Ruanda ile eşleşmesine izin vermeyin" ifadelerine yer vermesi Goran'ın Türkiye'ye yaklaşımının boyutlarına işaret etmektedir. Zira, İran ile yakın ilişkilere sahip olduğu değerlendirilen KYB ve Goran'ın, KDP'ye nazaran PKK ile daha yakın ilişkileri olduğu ve bölgesel denkleme doğru okuyamamış yerel parti konumundaki yapılanması dikkate alındığında, İran ve PKK'nın tutumuna benzer söylemler benimsemeleri şaşırtıcı değildir.

KDP lideri Mesut Barzani'nin tutumunu ise ayrı bir bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Harekâtı üst perdeden eleştirerek bir an önce durdurulması gerektiğini belirten Barzani'nin tutumu, PKK ile her konuda ayrışma yaşadığı göz önüne alındığında dikkat çekmektedir. Zira IKBY'deki yaklaşık 650 köyü kontrolü altında tutan ve geçmişte Sincar'da özerklik ilan eden PKK'nın IKBY üzerinden Türkiye'yi hedef alan terör saldırılarının engellenmediği bir ortamda, Barzani ve IKBY yönetiminin PKK'nın Suriye kolu PYD/YPG'ye desteğini açıklaması içerisinde ciddi çelişkiler barındırmaktadır. Barzani'nin Türkiye'nin PKK'ya karşı Suriye'deki

harekatını eleştirmesi, IKBY'nin alanını işgal etmesi ve bu bölgeden Türkiye'yi hedef alması bağlamında PKK'yı eleştiren Erbil yönetimi, hem Türkiye ile düzeltmeye çalıştığı ilişkilerini zora sokmakta hem PKK'nın IKBY'de kendisine alan açmasına fırsat tanımaktadır. IŞİD'e karşı mücadele, memur maaşlarının Bağdat'tan gelen bütçe kesintileri nedeniyle kesilmesi, yolsuzluklar nedeniyle yaşanan ekonomik kriz, partiler arası kriz ve geçmişteki geniş çaplı protestolar gibi süreçlerle sarsılan IKBY, Barzani'nin iktidarının çıkarlarını korumak için araçsallaştırdığı bağımsızlık referandumu sonrasında ekonomik ve diplomatik olarak yalnızlaşmıştır. Bu açıdan, referandum sonrası hem IKBY sokağında hem bölgesel ve uluslararası

arenada mağlup olan Barzani'nin harekate sert tepki göstermesi kendi kitlesinde ve uluslararası kamuoyunda azalan itibarını güçlendirme arayışı olarak değerlendirilebilir.

Barzani'nin Barış Pınarı'na yönelik yönelik tepkilerinin diğer nedeni ise Barzani ile terör örgütü PKK'nın lideri Abdullah Öcalan arasındaki Kürt liderliği mücadelesidir. PKK, uzun süre Suriye'nin kuzeyini lideri Öcalan'ın söylemleri doğrultusunda nüfuz alanı olarak görürken, KDP Molla Mustafa ise Barzani figürünün Kürtlük davasının en önemli temsilcisi olduğu kabul etmekte ve bölgedeki varlığını doğal karşılamaktadır. Bu noktada 2013'te yapılması planlanan Kürt Ulusal Kongresi'nin KDP ile PKK

arasındaki iktidar çekişmesi nedeniyle yapılamadığını hatırlatmak gerekmektedir. Suriye'deki iç savaşın başlamasıyla askeri, siyasal ve toplumsal alandaki boşluğu etkili bir şekilde dolduran PYD, iktidarını her geçen gün sağlamlaştırırken Barzani'nin bölgede etkinliği aynı ölçüde azalmış ve bu süreçte Barzani yanlısı siyasi partiler kapatılmıştır. Dahası, Barzani çizgisinde siyaset yapan siyasetçiler baskılanmış veya kaçırılmışken Roj Peşmergeleri PKK tarafından Suriye'nin kuzeyinden uzaklaştırılmıştır. Tüm bu etkenlerle birlikte, günümüzde KDP'nin Suriye'nin Kürt bölgesine ilişkin siyasetinde ana aktör olma mücadelesinde oldukça geride kaldığı ve dengelerin büyük ölçüde PKK'nın lehine geliştiği görülmektedir.

Bu bağlamda Barzani Suriye'nin Kürt sokağına oynamak ve etki alanı elde etmek için hareket karşıtı bir tutum benimsemiş görünmektedir. Öte yandan Suriye'nin kuzeyinden Irak'a geçme ihtimali bulunan mülteciler Barzani'nin bir başka endişesini temsil etmektedir. IKBY bünyesinde halihazırda 1 milyonun üzerinde mülteci nüfusu bulunmaktadır ve bu topluluğun yönetimine ilişkin sorunlar baş göstermektedir. Özellikle IKBY'nin ekonomik sıkıntıları düşünüldüğünde, mültecilerle ilgili sürecin finansal yönetimi dış yardımlara dayanmakta; ancak yeterli olmamaktadır. Türkiye'nin Suriye'de yürüttüğü operasyon yeni bir mülteci dalgasına yol açtığında çok sayıda Suriyeli Kürt gereksiz bir kaygıyla Irak'ın kuzeyine göç etmeye çalışmıştır. Öyle ki, Suriye ve Irak'ın kuzeyini birbirine bağlayan ve KDP tarafından kontrol edilen Fişhabur sınır kapısı kapatılmış ve Iraklı mültecilerin geçişi IKBY tarafından engellenmiştir; ancak IKBY'nin uzun vadede aynı direnci sergilemesi mümkün olmayabilir. Çünkü Türkiye'nin Barış Pınarı Harekâtı'na karşı düzenlenen protesto gösterilerinde Suriye'deki Kürt halkına sahip çıkması talep edildiği ve mülteciler konusunda IKBY kamuoyunun baskı altında olduğu görülmektedir. Bu talepler an az IKBY kadar Barzani üzerinde de baskı oluşturma potansiyeline sahiptir. Zira Türkiye'nin operasyon yaptığı bölgeden kaçmaya çalışan Kürt nüfusunun büyük bir kısmının PKK-YPG ile ilişkileri olabileceği göz önüne alındığında, söz konusu nüfusun IKBY'ye geçmesi, KDP bölgelerinde PKK'nın siyasi etkinliğini attırabilecek nitelikte olacaktır.

“
Türkiye ile önemli siyasi ve ekonomik ilişkilere sahip iki tarafın da Batı veya Arap Ligi merkezli Türkiye karşıtlığını kendi iç kamuoylarına sunmak istediği ve faydacı kaygılarla hareket ettiği söylenebilir. Geniş çaplı protestolarla sarsılan, kriz halindeki Irak'ın Türkiye ile ilişkilerini iyi düzeyde tutabilmesi Bağdat'taki hükümetin ekonomik ve siyasi krizi daha az zararlarla atlatabilmesine faydalı olacaktır. Böylece, Türkiye ile iyi ilişkiler bölgedeki istikrara katkıda bulunmaya devam edecektir. Türkiye ile ilişkileri zarar görecektir Irak ve IKBY'nin istikrarsızlığa sürüklenmesi halinde, bu durumun en fazla İran'ın çıkarlarına hizmet edeceği ve bölgedeki egemenliğini pekiştireceği muhtemel görünmektedir.
”

Bu anlamda daha önce belirtildiği üzere Kürt liderliği için verilen mücadelede Öcalan – Barzani çekişmesinin Mesut Barzani'nin liderliğini ve siyasi etkisini olumsuz etkilemesi ihtimal dahilindedir. Ayrıca IKBY'de PKK'nın siyasi etkisinin artması Ankara – Erbil ilişkilerine olumsuz yönde etki edebilecek niteliktedir. Referandum sonrası Ankara ile iyi ilişkiler geliştiren IKBY Başkanı Neçirvan Barzani'nin hareketin durdurulması için her türlü arabuluculuğa ve yardıma hazır olduğunu dile

getirmesi, IKBY'nin kurduğu statükonun değişmemesi ve Türkiye ile iyileşen ilişkilerine devam etmesi yönündeki isteği ortaya koyduğu için önemlidir.

Sonuç olarak, Bağdat ve Erbil'deki aktörlerin Barış Pınarı'na gösterdiği tepkiler farklı etkenlerden kaynaklanmakta, fakat sonuçları açısından benzerlik taşıyacağı düşünülmelidir. Türkiye ile önemli siyasi ve ekonomik ilişkilere sahip iki tarafın da Batı veya Arap Ligi merkezli Türkiye karşıtlığını kendi iç kamuoylarına sunmak istediği ve faydacı kaygılarla hareket ettiği söylenebilir. Geniş çaplı protestolarla sarsılan, kriz halindeki Irak'ın Türkiye ile ilişkilerini iyi düzeyde tutabilmesi Bağdat'taki hükümetin ekonomik ve siyasi krizi daha az zararlarla atlatabilmesine faydalı olacaktır. Böylece, Türkiye ile iyi ilişkiler bölgedeki istikrara katkıda bulunmaya devam edecektir. Türkiye ile ilişkileri zarar görecektir Irak ve IKBY'nin istikrarsızlığa sürüklenmesi halinde, bu durumun en fazla İran'ın çıkarlarına hizmet edeceği ve bölgedeki egemenliğini pekiştireceği muhtemel görünmektedir. Ancak halihazırda ABD-İran gerginliği ve bölgesel güçlerin İran ile rekabeti dikkate alındığında, İran'ın etkin olduğu ve Türkiye ile ilişkileri zarar gören bölgelerin yalnızlaşacağı gerçeğine dikkat edilmelidir. Son olarak, Irak'ta her geçen gün etkisini sağlamlaştıran PKK'nın ve IŞİD'in en büyük zararı, halihazırda Türkiye'nin Suriye'de PKK ile mücadelesine karşıt bir tutum benimseyen Erbil ve Bağdat'a verebileceği gözden kaçırılmamalıdır. ■